

Naujienu Antroji Dalis

NR. 715

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XX METAI

VAIČKUS, VANAGAITIS IR ALANTO PAKLAIDOS

Nemenka nuostaba dėl rašytojo Alanto sparnuotų išvadų

Ateis laikas, kai bus skaitoma, kas yra parašyta. Salomonas (išmintingas žydų karalius).

Mėnesiniame, šių metų balandžio mėn. laidos, naujoviškėnio prusinimo "Margutyje" telpa dėl lietuviškos scenos mūsiškėje Amerikoje į redakcijos apklausą 5 atsakai.

Pirmuoju (pagal raidyno eilę) prašneka Vytautas Alantas: rašytojas, žurnalistas, buvęs oficiozo vyriausias redaktorius ir galop, vieno iškiliausių Lietuvos teatrų aukščiausias valdytojas. Gyvenęs bei mokslus ėjęs Prancūzijoje. Ką tik paminėtos klasifikacijos savaimė įtaigoja orumą ir nusimanymą.

Deja, kaip ir visai paskleistos teatrinės istoriografijos išdavos rodo Alanto šlubčiojimą, gal net ir raišumą. Ypač kai savomis svarstyklėmis bando pasverti Lietuvos profesinio teatro įkūrėjo Juozo Vaičkaus ir šiaip simpatingo bei daugiopio Antano Vanagaičio išeiškos mūšų JAV-ėse scenoje žygius ar nuopelnus.

Kituose teiginiuose Alantas pasirodo pastabus, drąsus, savarankiško mintijimo žmogus, bet Vaičkaus-Vanagaičio vertinime iš oro gauda klaidžias prielaidas, iš kurių krenta klaidingų išvadų slopinanti migla.

Vanagaičio monografijos redaktorius Alantas iš naujo kartoja spausdintu žodžiu nepagrįstus teigimus ir veda į neįtikėtinius klystkeliuos. Kadangi **noblesse oblige** arba, sakykim, imponuojančiu vardu prašnekėjimas lyg ir įpareigoja, tai čia ir bandoma mandagiu būdu (neslepiant ir švelnios pašaipos) Alanto paklydimus atitaisyti. Argi mums jau ne sočiai gana operuoti iš piršto laužtais argumentais, ar dar nenusibodo praeitį falsifikuoti? Kad ir užslėpto bičiuliškumo ar srovinės inercijos vardan?

Pavyzdžiui imkime Alanto paminėtame "Margutyje" randamą sakinį: "rimtą teatrą norėjo sukurti ir Juozas Vaičkus, bet nieko iš to neišėjo". Panašiu pasisekimu galima pašukauti ar pakampiais apskaitas sleisti, jog "niekas neišėjo nei iš Miko Petrausko, Stasio Šimkaus, Aleksandro Vitkausko ir iš kitų r i m t ų pastangų" (šiose kabutėse ne Alanto žodžiai).

Yra, galbūt, dar gyvais išlikusių piliečių, kuriems kaimiečių tarpe kadaise populiarius Pupų Dėdė tebėra vertingesnis net už Kiprą Petrauską ar Oną Rymaitę. Negi dėl skonio į ginčą leistis.

BE REIKALO ALANTAS VANAGAIČIUI UŽDEDA NAUJAS TVISKANČIAS KARŪNAS

Mano galva, iš prigimimo Vanagaitis buvo žmogus sąžiningas. Neslėpė, pavyzdžiui, kad savo lakioms melodijoms nesugeba parašyti pianui ar orkestrui tinkamo akompanimento. Tuo pat metu kratėsi režisūrinio darbo, nes sakėsi, neturįs palinkimo ir, antrą vertus, nieko šiame amate neišmanęs.

Tai, be abejonės, smulkmena. Bet kai, naujas karūnas užkraudamas, Alantas priskiria, pvz. Vanagaičiui Čiurlionienės "Aušros sūnų" ir Moljero "George Dandin arba Sugėdintas vyras" Chicagoje sceninius pastatymus ("kas juos šiandien prisimena" — graudenas gerasis piršlys), norisi patiekti tikslesnius duomenis. Galgi Enciklopedijos biografo rimčiai.

Šalia kitokio plačiašakio veikimo, Vanagaitis Chicago lietuvių scenoje yra režisavęs bei "statęs" tik savuosius muzikines kompiliacijos veikalus (Muzikos akademija, Juokodemija ir kt.). Be to, režisūriniai paruošę verstinę komediją "Buridano asilas" bei buvo prisidėjęs prie amerikinės kilmės, anksčiau Kaune vaidinto, farsinio "Potasas ir Perlamutras" kolektyvinio pastatymo. Gi Chicagoje — scenoje, estradoje ir per radiją režisavo nemažai "vodevilinių" gabalų ir veikalų ištraukų. (Vodevilis čia suprantamas grynai amerikietiško pobūdžio, o ne kaip savo laiku Europoje bujęs vienvieksmių ir net daugveiksmių (su dainomis bei kupletais) dramaturgijos žanras).

Alanto patiektos metrikos metmenis koreguojant, teigiu: veikaluose "Žemės rojus", "Aušros sūnūs" ar "George Dandin" Vanagaitis tėra tik v a i d i n ė s (savitai ir gabiai!). Tačiau sceniniu pastatymu nesirūpino. Tokia tebūnie tikslesnė dokumentacija. Ir Alanto paklaidos korektūra.

Iš perspektyvos ir iš girdėjimo nuograibų Alantas žavisi Dzimdzi Drimdzi sambūriu: — "ir šiandien sakau, tas vardas dar nėra užmirštas". Pats niekad tų vaidinimų nematęs, antspauduoja žiūrovų atmintyse užsifiksavusį susizavėjimą. Tai, aišku, nėra nuodėmė, tik pernelg gal paviršinis apibūdinimas, pigesnis išaiškinimas. Saldus limonadas!

(Nukelta į 4-tą psl.)

Margaret Hazelman iš Upperton, Anglijos, eidama meškerioti, pasiima visą gyvųjų inventorių: katina Tusch, pelėda Bert ir buldogą Henrietta.

A. RAGAUSKAS

Bronius Kviklys ir jo kūrinys

MŪSŲ LIETUVA

Asmeniškai įspūdžiai

Šiomis dienomis atsilankęs pas "Mūsų Lietuvos" autorių savo pirmajam to monumentalinio (paminklinio) kūrinio tomui atsiimti, radau autorių prie savo "viršvalandžių" darbo. Na, žinoma, kur gi daugiau. O jis buvo vos besugrįžęs iš savo "kasdieninės duonos" kieto, sunkaus darbo, kuriuo jis grindžia savo ir savo šeimos egzistenciją. Pagal įprastą žmogiškos buities tvarką aš turėjau jį rasti patogioj sofoj ar net minkštoj lovoj patogiai išsitiesusį ir atpalaidavusį savo raumenis bei nervus nuo dienos darbo įtampos. Bet kur tau: aš jį radau kitokioj "poilsio" pozoj — besėdintį prie rašomosios mašinelės, apsikrovusį įvairių įvairiausia informacine medžiaga, kuri pateks į antrąjį ir trečiąjį "Mūsų Lietuvos" tomus, t. y. apie Aukštaitiją, įterpiant ir kai kurias gretimas sritis (II tom.) ir apie Žemaitiją, įterpiant Klaipėdos kraštą, Rytprūsius ir kt. gretimas sritis (III tom.).

Tokiu tat būdu autorius "poilsiauja" vakarais prisirakinęs prie rašomosios mašinelės ir paskendęs tarp keturių savo darbo kabineto sienų, išdekoruotų nuo grindų iki lubų knygomis, sustatytomis specialiose metalinėse etažerėse. Kokių ten tik knygų nerasite! Ir kaip, kuriais keliais jos ten pateko ir dailai išsiriškavo? "Pateko" ... lengva ištarti šį žodį, bet pamėginkite jį įgyvendinti. Tos knygos pačios neatbėgo, dauguma jų yra iš šių dienų Lietuvos, iš už geležinės uždangos, ir nors mes žinome, kad kiekvienas, kas tik

gali, nori iš ten pabėgti, bet knygas teko sugaudyti, sumedžioti. Tai didelis mobilizacinis darbas, pareikalavęs daug pastangų, organizacinio sumanumo ir didelių išlaidų. O mecenatų nei garbės prenumeratorių bei rėmėjų B. K. neturi. Štai koks yra jo viršvalandžių atlyginimas ...

Bet pirmojo ML tomo pratarinėje štai ką sako pasišventėlis autorius: "Jeigu lietuvis, skaičydamas ML puslapius, ras vieną kitą įdomų, jam artimą aprašymą ir tuo būdu galės bent vakarais ar savaitgaliais "pakeiliuoti" po savo gimtąją žemę, jeigu šie aprašymai sužadins jam didesnį norą gyventi savo senajai Tėvynei ir kovoti dėl jos laisvės, tai Leidėjui, bendradarbiams ir autoriui bus didžiausias atlyginimas".

Ir, kai būdamas pas jį, malonaus šeiminingo paskatintas, aš apžiūrėčiau jo turtingą ir nepaprastai įdomų, sukoncentruotą lituanistikos knygyną ir protparpiais dirstelėdavau į ant rašomosios mašinelės užsigulėjusį autorių, mano vaizduotėje šmėkstelėdavo šimtmečių glūdimyje paskendęs paveikslas ano vienuolyno celėje užsidariusio vienišo vienuolio — kronikininko, besiguodžiančio: "Dar vienas, paskutinis padavimas ir mano metraštis bus baigtas" ...

Deja, mūsų "kronikininkas", ML kūrėjas, dar daug laiko ir kieto darbo turės sudėti ant tėvynės meilės aukuro, kol jis galės, lengviau atsipūtęs, pranešti: "Dar vienas kitas puslapis, ir visi trys ML tomai bus baigti ir išrikiuoti mylinčio savo kraštą lietuvių maloniam dėmesiu", t. y. kada Vilnija, Aukštaitija ir

Zemaitija ne sapne jam pasirodys, bet įgalins jį, kaip autorius sako, "pakeliauti" po savo gimtąją žemę".

Pirmąjį "Mūsų Lietuvos" tomą pavarčius

Š. m. balandžio mėn. išėjo iš spaudos Lietuvos Enciklopedijos leidyklos Bostone, Mass., išleistas Broniaus Kviklio paruoštas Chicagoje, Ill., pirmas "Mūsų Lietuvos" tomas. Tai stamboka, 752 puslapių, didelio formato knyga, gausiai iliustruota — apie 850 atvaizdų atvaizdėlių ir turi apie 40 žemėlapių ir planų bei schemų. Iliustracijos pasigėrėtinais ryškios, knyga atspausdinta ir įrišta gražiai, meniškai, su auksiniais užrašais viršelyje. Labai džiugu, kad toks didelis, kruopštus ir brangus lituanistinis darbas pateko į geras leidėjo rankas ir taip gražiai apipavidalintas — ma-lonu knyga paimti į rankas ir garbė turėti ją savo namuose.

Knygos pavadinimas yra toks: Mūsų Lietuva, Krašto vietovių istoriniai, geografiniai, etnografiniai bruožai, I tomas. Paruošė Bronius Kviklys LEL — Lietuvos enciklopedijos leidykla.

Knyga suskirstyta į dvi dalis: 1) Vilnija, Pietryčių Aukštaitija. Šitos dalies turinys toks: Vilnija (Pietryčių Aukštaitija), Vilnius, Vilniaus priemiesčiai ir apylinkės, Vilniaus apskritis, Vileikos apskritis (vakarinė dalis), Maladėcinės apskritis, Ašmenos apskritis, Valažino apskritis, Lydos apskritis, Ščiutino apskritis, Gardino apskritis, Alytaus apskritis, Trakų apskritis, Lietuvos kultūros paminklai ir gyvenvietės Gudijoje, Senosios lietuvių gyvenvietės Gudijoje, Lietuvių kolonijos Gudijoje. Antrąjį dalis: II) Rytų Aukštaitija. Ji apima: Rytų Aukštaitiją, Zarasų apskritį, Breslaujos apskritį ir švenčionių apskritį.

Knygos pradžioje randame 63-se puslapiuose Lietuvos žemės ir žmonių aprašymą, pavadintą Lietuvos žemė ir žmonės, pailiustruotą 19-ka žemėlapiais bei schemomis. Čia randame tokius skirsnius: Geografinė padėtis, pavaizduota žemėlapiu — schema: Lietuva — Europos vidurio šalis, tame žemėlapy — schemoje prarastos linijos tarp vakarų Europos, vidurio Europos ir rytų Europos. Toliau eina: Vardo kilmė, tauta ir kalba. Valstybės ir tautos žemės plotai. Čia randame dr. Marijos Gimbutienės Baltų kilčių XIII amžiuje aiškinimo žemėlapi, o taipgi tris kitus įdomius žemėlapius. Sienos (su visa eile įdomių žemėlapių). Upės, Ežerai. Klimatas. Lietuvos žemės turtai. Lietuvos miškai seniau ir dabar. Gyvūnija. Paukščiai. Archeologijos paminklai. Gyventojai. Gyvenvietės. Lietuva amžių būvyje. Dėl šio skirsnio ypatingo įdomumo gal nebūs pro šalį sužymėti jo skyrelius, būtent: Baltų tautos ir jų likimas. Lietuvos monarchijos kūrimas. Vytenio ir Gedimino Lietuva. Didžiųjų kunigaikščių Algirdo ir Kęstu-

čio laikotarpis. Lietuvos postūkis Jogailos laikais. Vytautas Didysis ir jo laikų Lietuva. Silpni Vytauto įpėdiniai. Kai kurie senosios lietuvių kultūros pasireiškimai. Politiškai nenaudinga sąjunga su lenkais. Lietuvos nelaimės. Silpna didikų — bajorų Lietuva. Svetimieji dalijasi Lietuvos žemes. Ilgalaikė rusų okupacija Lietuvoje. Tautiškas lietuvių atgimimas. Nepriklausoma Lietuva ir krašto pažanga. Sutrypta nepriklausomybė. Bolševikiškai rusiškojo genocido replėse.

Šiam aprašymui panaudota 147 knygos ir brošiūros, 22 žemėlapiai bei planai, 67 egzemplioriai periodikos (žurnalų, laikraščių, kalendorių, metraščių ir enciklopedijų) ir 45 periodikos ir enciklopedijų straipsniai. Tame Lietuvos ir žmonių aprašyme randame tarp daugybės atvaizdų bei nuotraukų tokių, kurių, tikriausia, nesame niekuomet niekur matę, k. a. pasienio stulpas prie Lietuvos — Lenkijos ir Prūsijos sienos, ties Bogužų kaimu, iš 1545 m. Kun. J. Mackevičius šventina 1863 m. sukilėlių vėliavas. Ilgos tremtinių voros, rusų tremiamos į Sibirą (po nepavykusio 1863 m. sukilimo), Arturo Gottgerio paveikslas. Rusai karia 1863 m. sukilėlius. 1896 m. lapkričio mėn. "Varpas", num. 11, su tokiu str.: "Vaikų pasipriešinimas savo budeliams. Jo šviesybei Ponui Ministeriui Apšvietimo, žemiau pasirašiusiųjų Mintaujos gimnazijos mokinių, katalikų Nužemintas Prašymas. "Jūsų šviesybe! Teikites duoti prigulintį nuo Jūsų įsakymai, idant neišvarytų iš gimnazijos mūsų draugą Juozą Tubelį, atsisakiusį maskoliškai melstis. Jis pasielgė tikrai taip, kaip būtų pasielgęs ir kiekvienas iš mūsų, jeigu mums būtų pasiulyta tai, kas jam buvo pasiūlyta. (Parašai 100 su viršum mokintinių). Mintauja, 2 Spalio 1896 m." (56 psl.) labai įdomus atvaizdas apie Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą, kur dr. Jonas Basanavičius kambario vidury prie stalo atsistojęs skaito nepriklausomos Lietuvos atstatymo aktą, o kiti signatarai sėdi ir stovi jį apsupę. Laikraščio "Lietuvos Aidas" foto-kopija: Lietuvos nepriklausomybės 1918. II. 16 paskelbimo aktas, kaip jis buvo pirmą kartą viešai "Lietuvos Aide" (vokiečių konfiskuotame) paskelbtas. Taipgi neužmirštinas istorinis atvaizdas — nuotrauka, kurioje matome Lietuvos karių Nepriklausomybės kovų apkausoje. Apie Lietuvos žemės ir žmonių aprašymo rimtumą liudija panaudota gausi bibliografija.

Dirstelėkime į vietovių aprašymą

Aprašinėdamas Vilniją, t. y. Pietryčių Aukštaitiją, autorius pateikia daug žinių apie tą sritį ir jos gyventojus istorinio vystymosi eigoje. Čia randame ir istorinių, ir geografinių, ir etnografinių, ir demografinių, ir statistinių, ir kt. informacijų, apimančių dešimt puslapių, pailiustruotų žemėlapiu ir įdomiais atvaizdais, tokiais, kaip

"Lietuviai lenkų kalėjimuose", "Negalėtingai lenkiškos cenzūros išbraukti lietuvių spaudos puslapiai 1936 metais", "Buv. Lietuvos — Lenkijos administracijos linijos barjero naikinimas 1939 m. spalio 28 d." ir kitokius.

Žinoma, didžiausią atrakciją sudaro Vilniaus miesto istorijos aprašymas, kuris apima 56 puslapius (81—136 psl.). Apie Vilnių autorius pradeda taip: "Vilnius — tai Lietuvos žemių vainikas. Tai mūsų miestų miestas, sostinė nuo pat vieningos Lietuvos valstybės įkūrimo ir, tikėkime, sostine paliks amžiams". Anot autoriaus, kai tariame šventą Vilniaus vardą, su juo mūsų mintyse iškyla visi svarbesnieji mūsų tautos ir valstybės istorijos įvykiai. "Ir vergijoj Vilnius šviečia, it sutryptas brangakmenis" — autorius pareiškia. Vilnių autorius vaizduoja šiais atžvilgiais:

Vilnius legendose ir padavimuose. Praistorės šešėliuose. Istorijos amžių būvyje. Būtent: Gedimino laikais, Algirdo — Kęstučio galyneje. Jogailos laikais. Didžiosios Vytautinės Lietuvos sostinė. Kitų didžiųjų kunigaikščių laikais. Vilnius — tvirtovė. Po Liublino unijos ir religinių nesutarimų metu. Rusų okupacija Vilniuje. Švedų ryškė plaka Vilnių. Bado, maro, gaisrų siautėjimas. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos gyvavimo pabaigoje. Carinės Rusijos valdžioje. Vilnius Napoleono žygio metu. Vėl rusų valdžioje. 1831 m. sukilimo prieš rusus ugnyje. 1863 metų sukilimo centras. Vilnius XIX amžiaus pabaigoje. Lietuvių tautinio atgimimo centras. Pirmojo Pasaulinio karo metu. Lenkijos okupacijoje. Antrojo Pasaulinio karo pradžioje. Tikrųjų šeiminių rankose. Karo audrose ir naujose okupacijose.

Miesto architektūros ir dailės paminklai

Gedimino pilis. Katalikų bažnyčios. Įvairių tilybų maldos namai. Miesto gynybinė siena. Vilniaus požemiai. Kiti Vilniaus pastatai. Parkai, aikštės, gatvės.

Vilniaus kultūrinis gyvenimas

Mokslas. Raštija. Muzika ir teatras. Menas. Lituanistiniai turtai.

Vilnius — Lietuvos ekonominis centras

Susisiekimo mazgas. Vilniaus pramonė. Vilniaus vandentiekis. Prekyba.

Tuo baigiasi visapusiškas Vilniaus miesto aprašymas. Parašyta suglausta, kompaktiškai, bet labai daug pasakyta. Kiekvienas aspektas paliestas iš pagrindų. Straipsnis išdekoruotas 66-šiais paveikslais ir penkiais planais. Tur būt, nėra tokio paveikslu iš Vilniaus miesto, kurs nebūtų patekęs į šį veikalą. Kas yra buvęs ar gyvenęs Vilniuje, pasižvalęs po B. K. aprašymą, pamatys "kaip ant delno", visa tai, ką kadaise Vilniuje yra matęs. Jo atmintyje iškilis gyvas Vilnius visomis savo detalėmis ir grožiu. Kas nėra Vilniuje buvęs ir jo nematęs,

tas iš šio Vilniaus aprašymo ir paveikslų įgys visai realų supratimą, koks yra Vilnius ir kodėl apie jį tiek daug rašoma, kalbama ir svajojama.

Toliau eina Vilniaus priemiesčiai ir apylinkės

Čia randame Lukiškes, Užupį, Belmaną, Trinapolį, Valakampius, Kairėnus, Kučkoriškes, Markučius, Antakalną su šv. Povilo bažnyčios paveikslais iš fronto ir kai kas iš vidaus, toliau Rasų kapinės, su Dr. Jono Basanavičiaus antkapio atvaizdu, taip pat ir M. K. Čiurlionio kapo, toliau Šniškiškės, žvėrynas, Vingis, Šeškinė, Kalvarijos, Verkiai su įdomiais dvaro rūmų ir kt. pastatų paveikslais, Naujoji Vilnia, Pavilnys, Kirtimai, Paneriai ir Vilkapėdė. 31-me priemiesčių ir apylinkių aprašymo puslapy randame 34 paveikslus ir vieną žemėlapių padarytą 1940 m. Tie spalvingi priemiesčiai ir apylinkės — tai gražūs Vilniaus miesto tvikstančio paveikslu rėmai. Toks susidaro vaizdas beskaitant B. K. veikalą.

Baigę su Vilnium, jo priemiesčiais bei apylinkėmis, persikellame į provinciją, pirmiausia į Vilniaus apskritį. Ši apskritis aprašyta 169—226 puslapiuose ir pailiustruota vienu žemėlapiu — shema ir 53-mis paveikslais. Aprašyta 60 vietovių — miestų, miestelių, bažnytkaimių ir kt. Skaitydami toliau į 1-įjį tomą įtrauktas vieną apskritį po kitos, randame jų aprašymuose tokių detalių, kurių ne vienam mūsų iki šiolie bus trūkė. Perskaitę B. K. "Mūsų Lietuvą" — galėsime drąsiai pasakyti, jog dabar tai tikrai mes Lietuvą pažįstame. Ir geriau ją pažįsime, negu tie, kurie po Lietuvą ekskursijas yra darę ir paviršutiniškai apžiūrinę. Kaip aukščiau matėme, Mūsų Lietuvoje yra duotos visapusiškos žinios, paremtos mokslo veikalais ir kitokiais rimtais, pripažintais duomenimis. Ir tų įvairių žinių nebereikės ieškoti įvairiuose enciklopedijos tomuose ar kituose šaltiniuose — jos visos surinktos ir sukoncentruotos viename veikalė. Šis gi veikalas prieinama visiems, nes autorius pratarmėje pabrėžia, jog šį veikalą jis rašęs ne mokslo žmonėms, o eiliniam Lietuvos mylėtojui — mylėtojui kaip tik šitokio veikalė ir trūko, bet, neabejotinai, jis bus labai pravartus visų kategorijų lietuviams. Tokia lituanistinė enciklopedija turėtų rasti sau vietą kiekvieno-os lietuvių namuose, ir ne lentynose riogso, bet pagarbiai ant stalo "frontinėje" gulėti, kad galėtų kiekvienas šeimos narys, o kartais ir prašalaitis, arba svečias, į ją pažvelgti ir pasiskaityti ir pasisemti iš jos tautinės stiprybės bei atgaivos, ypač gyvenant tolimose nuo Tėvynės svetimos šalyse.

Dar nevelu

Pirmąjį Mūsų Lietuvos tomą dar galima gauti už dešimt dolerių, pasiūnčiant šią sumą LE

(Nukelta į 3 psl.)

KŪDRA BERŽYNE

JONAS VAIČIŪNAS

Vagono skyrius buvo apytuš-
tis. Senyva neaiškaus veido mo-
terėlė, šalia savęs ant nubluku-
sio suolo neką pilkesnė už ketu-
rias suspaustas sienas pintinę
prisiglaudusi, vis bailiai žvilg-
čiojo, lyg kas norėtų iš jos tą
menką turtelį išplėsti. Lūpos
nuolat sukruždavo — galima
buvo spėti ją medžiantis, o kai-
rė ranka nerviška išsivėdavo
nuo galvos ir pečių smunkančių
sunkią senovišką skepetą. Bet
ir tai, matyt, ne per daug šildė,
nes per išmuštą langą, nors ir
kažkokiomis pakulomis — nepa-
kulomis užkimštą, vis skverbė-
si priešryčio vėsa.

Prie lango kampe snaudžias
pusamžis, į avių kailių namų
darbo kailinukus įlindęs ir to-
kią pat ausuotinę kepurę užsi-
maukšlinęs, priminė ankstyves-
nį vidutinį ūkininką. Traukiniui
sukant vingį ar darant kokį
staigų judesį, keleivio galva su-
svyrudavo, o kepurės ausuotini-
ai sujudėdavo kaip skaliko
ausys.

Garvežys garsiai sušvilpė, ir
vyriškis pabudo. Pasilenkęs ran-
ka palietė pasuoletę šaltą kūrė-
nimo vamzdį ir, nerangiai atsi-
stojęs, žengęs keletą kreivų
žingsnių, akimis nužūrėjo nau-
ją vietą priešais moteriškę su-
pintinę.

— Stiklai plačiojon tėvynėn.
Kad draugiškų respublikų tary-
biniai piliečiai nešaltų. — šyp-
telėjo sėsdamasis naujon vieton
ir laukdamas bendrakeleivės
pritarimo. — O anglis tai gin-
klų fabrikams... Su kapitalis-
tais kovot.

Moteris nežymiai pajudino
galvą į abi puses ir žvilgsniu
nurodė į praėjimą prie lango
stovintį trečią. Šis tik neseniai
buvo įslinkęs iš gretimo sky-
riaus ir lipė priilpęs veidu prie
lango, vienintelio sveiko visa-
me vagonė. Kitų langų stiklus
pavadavo sudraskytų senų dėžių
kartono atlaikos.

Mažas spinkselis palubėje už-
geso. Juoda nakties šydą pe-
nais pradėjo barstyti ilgapirštė,
nenuorama šviesiaveidė ryto
marti.

Mūsų naujojo keleivio akys
gerte gerė kiekvieną ryzkėjantį
kupstelį, kiekvieną pasikiori-
nusį krūmą ar medį, griovį ar
upeliukštį.

Gvang, gvang, gvang, gvang,
vak, vak, vak... Gvang, gvang,
gvang, vak, vak, vak...

Du-du-du-dum, du-du-du-dum,
du-du-du-dum...

Traukinys krypuodamas sku-
to pro sugriautas sodybas, su
dirvonuojančiais laukais, jau il-
gą metų eilę rūpestingos arto-
jo rankos nemačiusiais, pro to-
lumoj dunksančių kolektyvinių
ūkių apleistas dirvas, iškirstų
miškelį kelmynus.

Juo šviesėjo, juo lyg jaukiau
darėsi. Moteriškė atsistojo ir
nusėdėtom kojom perėjo kelis
kartus per vagoną. Nusiziovavo
ir sukrito vėl ton pačion vieton.
Ją kalbines, rodos, vėl rengėsi
ką sakyti, bet, tur būt, nutarė,
kad geriau bus patylėjus, ir mo-
stelėjęs ranka, nusliūkino į

kampą, kur anksčiau buvo sė-
dėjęs. Nusitraukė nuo lentynos
tuščią susuktą kanapinį maišą,
virvele apsuktą ir, pasikišęs po
pažasčia, svyrindamas ir pasi-
laikydamas, peržingsniavo išil-
gai pajudusiomis grindimis ir
sustojo užpakaly naujojo kelei-
vio.

— Štai, jau ir Trinkūnai...

— Aha, — nenoromis sumykė
užkalbintasis.

— Lipsime visi nepoilgo, —
stengėsi judinti pokalbį, taisy-
damasis savo ausuotinę. —
Traukinys neis toliau... Tiesa,
su leidimais. Pasienio zona už
Trinkūnų prasideda. Be leidimo
neįsileidžia.

— O, — lyg truputį susido-
mėjo ir nustebęs pastarasis. —
Nuo kada?

— Tai nevietinis būsit?

— Nežinau, — vos girdimai
išspaudė ir atsistuko nuo lango.
Jo prigesusių, giliai įkritusių
akių žvilgsnis, juodų šešėlių ap-
suptas, žiūrėjo visai kitur. Ir
jo mintys buvo, matyt, ne čia.
Visa išvaizda atrodė labai apgai-
lėtina. Veidas išbalęs, žandī-
kauliai iššokę, barzda senokai
skusta.

Kailiniuočius domingai apžiū-
rėjo naujojo veidą, ir akyse pa-
sirodė nustebimas.

— Palauk... Ar tik ne Jurgis
Barkaitis būsi? — Jo veidas
virto tikru klausuku. Sėdinti
moteris pakėlė galvą.

Trečiasis staiga krūptelėjo ir
įsispoksojo į klausėją. Moterė-
lė pakilo ir žengė žingsnį ar-
tyn.

— Antanai, kaimyne, tai tu
čia! Jėzau, Kristau!.. Pats
Dievas tave iš dangaus numetė!
Sako, pasauty stebuklų nėra...

Du draugai broliškai apsi-
bino. Pūslėtos ir suvargusios
rankos, kirvio, kastuvo ar šak-
niakočio sumušti delnai meiliai
tapšnojo vienas kito linkstan-
čius pečius. Grįžtančio veidu
nuriudėjo ašara. Kas pasakys:
džiaugsmo, skausmo, lūdesio,
laimės ar visko kartu...

— O manęs tai jau nė neatpa-
žįsti, Jurgeli, — su mažu prie-
kaištu balse klustelėjo mote-
riškė.

— Viešpatie, mano Dieve!
Nagi, Marijona!

— Na, matai. Kad ir pasenau,
vis tiek manęs neužmiršai, —
linksčiau nušnekėjo Marijona.
Jurgis pasilenkė ir pabučiavo
ją į suvytusį, pageltusį veidą.
Tuo tarpu traukinys sustojo
stotyje.

— Išlipti. Tik su leidimais iki
sienos važiuoja. — Rėkavo trau-
kinio palydovas, atidarindamas
dureles.

— Žinoma, išlipti, — vėl visai
nusiminė Barkaitis. — O kur
paskui dingti?... — Kamštis
atsistojo gerklėje, ir Jurgis nu-
traukė sakinį.

— Na, tai dabar, kaimyne, po
kalakutais! Kuo tu mane, pa-
galiau, laikai? Taip aš tave im-
siu ir paleisiu, ką? Kad tu nesu-
lauktum...

— Antanėli, bet kur tu mane
dėsi? Tavo buvusio ūkio gyve-

namieji namai, matau, stovi.
Negi tau juos jie paliko?

— Nu, ne, Jurgi. Niekam ne-
paliko. Tik man pasisekė per
seniūną išsinuomoti namuką,
atsimeni, kur buvau pastatęs
ordinarniko šeimai, raudonų
plytų prie vieškelio?

— O mano tai, matau, visi
trobesiai nugriauti... Ir sodas
išdraskytas... Ir beržynas...
Beržynas... Kur jie jį padėjo?

Antanas ramiamai spustelėjo
grįžusio alkūnę. Visi trys išlipo
ir pamazėle leidosi į vieškelį.

— Nesirūpink per daug, Jur-
gi. Nesusigrąžinsi. Ir ne tavo
vieno. Tiesą sakant, tik vieno
— antro paliko. Taigi, ir prašy-
mus davėm, ir patys ėjom pra-
šyt, kad beržyną paliktų. Dėl
gražumo, sakėm. O Tarybų Są-
junga turi būti graži, kaip, ve,
jie rėkte rėkia. Bet niekas ne-
padėjo. Užpėnai per dvi dien-
nas visus išpiovė, ir raudonar-
miečiai su sunkvežimiais išvežė.
— Čia Antanas atsargiai apsi-
dairė. — Kremlį šildyt, tur
būt...

— O mano sūnus? Ar nieko
apie jį negirdėjot? — Baimė pa-
sigirdo Barkaičio balse.

Marijona su Antanu žaibiš-
kai, vos pastebimai, pasikeitė
žvilgsniais.

— Yra tavo sūnus... Vėliau
apie viską pašnekėsime. Dabar
tau poilsis labiausiai reikalin-
gas, brolyti!

— Man? Poilsis? Teisybė.
Poilsis. Amžinas poilsis.

— Jurgi, kam tu taip... Štai,
ir parėjome. Pamatysi, kaip
įsikūriau iš draugo Stalino
"loskos"...

MŪSŲ LIETUVA

(Atkelta iš 2-ro psl.)

leidėjui J. Kapočiui (adresu:
265 C Street, So. Boston 27,
Mass.), pridėdamas raštelį, kad ir
kiti du tomai bus paimti, nes
leidėjui svarbu žinoti, koks bus
sekančių tomų pareikalavimas.
Knygynuose vieno tomo kaina
15 dol.

Savo prenumerata mes pa-
remsime ir leidėją ir autorių,
nes, kaip jau minėta aukščiau,
kitokių šio kilnaus darbo rėmė-
jų jie neturi. Autorius, imda-
masis šį veikalą rašyti, puoselė-
jo mintį, kad jo darbas reikalin-
gas ir susilauks plataus atgarsio
lietuviškoje patriotiškoje išeivi-
joje. Leidėjas, tur būt, su au-
toriaus mintim sutiko ir pasiry-
žo šį veikalą išleisti. Mūsų gi
eilė savo prenumeratomis paro-
dyti jų pastangų įvertinimą. Tai
būtų graži lietuviška talka kil-
niame lietuviškame darbe, kaip
kad jau ne viena tokia talka yra
įvykusi — mūsų pasididžiavi-
mui.

Pro sulinkusį, juostelėjusį
tvartelį, ieškodamiesi sauses-
nės vietos kojoms statyti, visi
trys sulindo kiemelni ir, ant ta-
kų sudėstytomis lentomis, nu-
krypavo trobon. Svečias pasku-
tinis peržengė slenkstį į viduti-
nio didumo virtuvę.

— Garbė Jėzui Kristui... Aš
vis senoviškai. Neišmokau tų
kitų garbinimo...

— Per amžius, — atsakė Ma-
rijona.

— Matai, kaimyne, ką mums
(Nukelta į 7 psl.)

BARNET 5c & 10c STORES

NEW LOCATION — 2807-09 N. CLYBURN
• Servicing Chicago and Area with Complete Everyday Dime Store Needs •
OTHER LOCATIONS:
8319 South Racine 1816 Blue Island Avenue
7440 Cottage Grove 6802 West Roosevelt Road
551 West 120th Street Oak Park, Illinois
208-10 South Cicero Ave.

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra lai-
kas tinkamai
įrengti savo
namą vasarai
ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies
stako lentų ir namams materijolų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY
3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mrg. — LIETUVIAI SALESMONAI

NOW...

stop basement floods
forever with

Cellar Master

for the first time ever... a fully-automatic, low-cost
FLOOD CONTROL UNIT
every home-owner can afford

• Costs Only Pennies
To Operate
• Save and Protect
Yourself or Basement
Apt. Tenancy
Thousands of Dollars

NO MONEY
DOWN
LOW MONTHLY
TERMS

CELLAR MASTER, INC.

1467 IRVING PARK RD.

EAgate 7-8866

VAIČKUS...

(Tęsinys iš 1-mo pusl.)

Kokios gi — be repertuaro — buvo svarbiausios Dzimdzi Drimdzi poveikio priežastys? Mančiau, kad buvo pirmas (ir lig šiol vienintelis!) profesinio lietuvių aktorių sąjosa Amerikoje bandymas. Talentingų, scenos bei estrados darbe jau patyrusių, kolegiskai tarpusavy sugyvenusių, apie save palankų įspūdį visuomenėje bandžiusių skleist. Dzimdzi Drimdzi dalyviams daug padėjo tarpusavy darba, viešumoje laikysena, žiūrovų polinkių atsižvelgimas, stiprūs rėmėjai, vieningas tikslo (t. y. publikos pritarimo) siekimas. Galima priminti, jog tai buvo „raštingi“ vyrai, ne vien repertuarui kurti, bet ir spaudoje afišuotis (Dineika, tarp kitko rodė išskirtiną gabumą kupletams rašyti).

Tat prileiskime (ar sutikime), jog Dzimdzi Drimdzi lietuvių amerikiečių masių paveikimas galėjo būti ne vien specifinio (iš dalies „nerimto“) repertuaro iššauktas.

Šia proga norėčiau „patikslinti“ (šiandien taip dažnai net be tiksliai) linksnui budvardį „profesinis“. Išivaizduokim, kad Dzimdzi Drimdzi sambūrio žmonės stengėsi Amerikos lietuvių tarpe iš savųjų amatų, iš profesijos išgyventi! Ir tai, anuometinės mūsiškės išsivijos jautrumo ir susidomėjimo dėka, jiems kurį laiką veik sekėsi. (Nors Vytauto Alanto teigimas, kad Dzimdzi Drimdzi „išsilaukė septynerius metus“ nėra tikslus. Išlikusi per ilgesnį laikotarpį tebuvo patraukli pasigarsinti iškaba: publikos patraukiai!)

Dzimdzi Drimdzi buvo tarpšrovinė, tarpartinė sąjona. Visiems Amerikos lietuviams taraujanti, visiems patraukia.

Už nieką neagituodamas, į jokią kiemą grumsto nesvaidąs, tenoriu tik vieną faktą iš vėlyvesnio pūkų klodo iškrapštyti. Vertėtų, manau priminti, kad ir Vanagaitis ir Dzimdzi Drimdzi Amerikoje stipriausiai išpopuliarino dienraštis „Naujienos“! Nepridenkime sroviniams šiaudeliais tikro dalyko, jog ir Antanas Vanagaitis per kelis metus savo vardu terašė vien „Naujienu“ skiltims. Ir ne todėl, kad stumdavo ideologiniai varikliai, o, turbūt, dėl to, kad šis dienraštis anuo metu apjungdavo Chicago lietuviškos šviesuomenės daugumą. O Vanagaitis, kad ir prisitaikydamas prie liudinių potraukių, linkęs būdavo bendrauti su inteligentija, su aplinkos galingais, su įtakos vadeles rankose laikanciais. „Naujienos“ situacijos neprimirsdamas, o taip pat ir savos asmenybės į šėšėlį nenustumdamas.

Kaip ir Dzimdzi Drimdzi žmogui nesrovinį kelią padiktavęs (čia jo nuopelnas), Vanagaitis norėjo išlikti lietuviu, be jokių varžtų ir be jokių įsipareigojimų.

Žymiai vėliau pasitraukęs į naują, jau politinės pasaulėžiūros frontą, Vanagaitis stipriau išplėtė savųjų pastangų propa-

gandą. Pirmieji žurnalo „Margutis“ numeriai, kaip ir vėlesnių metų komplektai, primetama teigima, tikiuosi, gali patvirtinti.

Vanagaičio spaudai (taip gražia rašysena!) raštai rodė nemenką laikraštiniuko bei visuomenininko talentą. Tuo tarpu (kitose srityse milžiniškos potencijos!) Vaičkus rodėsi neturįs plunksnai jokio gabumo. Atrodytų tepajėgdavo vos pavarde didelėm raidėm pasirašyti ar kurį neilgą sakinį suraizgyti. Nors buvo ir universitetinių mokslų ragavęs ir nelengvo profesinio pasiruošimo atsiekęs, betgi savųjų privalumų viešai skelbti labai nepajėgus. Jo paties „Dramos tėvu“ Amerikoje apsiskelbimas, griausmingu balsu plėkiamos perilgos prakalbos tam ryškūs pavyzdys: priemonės greičiau kenkė, negu padėjo. Kadangi Vaičkus rašymo bodėjosi, tai kitus angažavo saviešiams žygdarbiams garsinti. Ir dėl to jo Amerikoje nemenko teatrinio darbo vaisiai liko ūkanose pasinėję. Nors amžinoj pražūty gal dar ir nepaskendę.

Grįžtant prie Dzimdzi Drimdzi, gal bus leista atkreipti išvalgaus Alanto dėmesį, jog dzimzdizrimdzi pastangų prilyginimas prie užgimusio kabareto „Antrasis kaimas“ nėra niekuo paremtas. Dargi pamatiniai klaidingas. Panašumas kaip tarp balto šuns, rano katino ir geltonai dažyto krokodilo. Ir repertuaro tematika, lygiai kaip ir žiūrovų nuiteikimui Dzimdzi Drimdzi bandė kelti, stiprinti, lietuvių gaivinti bei grūdinti. Naujagimio kabareto tikslai yra, regis, kitoniški, skirtingomis linkmėmis nukreipti. Ir tuo būdu Alanto peršama analogija nėra tiksliai ar stebinanti išradingumu. (Ši finalinė pastaba daroma be jokio pikto kėslu!)

APIE LIETUVOS TEATRO ĮKŪREJO VAIČKAUS ASMENĮ IR JO AMERIKOS VEIKIMO RIMTUMĄ

Aš ne kartą sakiau, patys tikrieji šiame pasaulyje pastatai, tai oro pilys. Nes visa kita grūva ir pranyksta.

Jurgis Savickas

Juozas Vaičkus de facto — Lietuvos profesinio teatro įkūrėjas. Viešu pripažinimu paskelbtas ir užfiksuotas. (Buvo du varžovai: Kastantas Glinckis bei Antanas Sutkus, betgi aiški nuopelnų persvara nulėmė Vaičkaus vardą).

Kas jis toks, anasai mūsiškio teatro iš priespaudos uolų, iš priverstino atsilikimo pelenų pasiryžėlis statytojas? Gimęs 1885 m. balandžio 16 d. Zastaučių kaime, Mažeikių apskrityje, mokslus ėjęs Liepojuje, Dorpate ir Pernavoje; Petrapilyje lankė universitetinį teisių fakultetą, ten pat baigė imperatoriškus dramos kursus.

Pirmąjį lietuviškąjį spektaklį surengė 1905 m. birželio 29 d. ir nuo to laiko iki pirmojo didžiojo karo, aplankydamas per 50 vietovių, suruošė Lietuvoje apie 180 spektaklių. Karo metu, įsteigęs savo vardo teatro studiją, Petrapilyje pateikė apie penkiasdešimt lietuvių kalba

vaidinimų. Paskui — Vilnius. Vokiečiai, rusai. Nuo lenkų Kauno bėgimas. Ir vėl iškeliamas skrajamo Juozo Vaičkaus teatro vėliava. Ir vėlei nauji spektakliai, naujos premjeros.

Lietuvos Meno Kūrėjų draugija steigia nuolatinį profesinį teatrą. Vaičkus — to mūsiškio meninio teatro pirmos premjeros režisierius. Bet neilgai pagimdytą kūdikį glamonėja, vos porą mėnesių kuklia, bet pastoviai alga pasidžiaugęs, iš Kauno profesinės scenos turi pasitraukti. Steigia šaulių sąjungos teatrą. Tam tikslui atremontuoja Liaudies namų salę bei sceną. Paruošia 1922-23 metais porą premjerų Kaune, daro išvykas į provinciją. Pabaigoje 1923 metų atvyksta į JAV. New Yorke įsteigia scenos meno studiją, 1924 m. vasarą persikelia į Chicago, čia išgyvena iki 1928 m., vėliau vyksta į Hollywood, Calif., kur bando įsikverbti į filmų pramonę.

Amerikoje parengia daug, daug premjerų, rengia vaidinimus Chicagos didmieščio scenose, parapišose be kitokiose svetainėse. Lanko lietuviškas kolonijas.

1931 metais grįžęs į Lietuvą, įkuria Kaune kino-teatro studiją. Kviečiamas į Valstybės Teatrą, tik dėl intrigų sutartis lieka nepatvirtinta. 1935 metų balandžio 6 d., už dešimties dienų besirengdamas paminėti amžiaus 50 metų sakaktį, miršta. Stiprioji širdis neatlaikė. Per daug jos savininkui vargo, nedalios ir neteisybės teko pakelti. Vargu ar rasis Amerikoje rimtesnė ar išsamesnė Vaičkaus biografija. Apskritai, jei gali būti tyrinėjami jo Petrapilio, Vilniaus bei Kauno laikotarpiai, tai aštuonerių metų veikimas Amerikoje tamsiu šydu tebėra pridengtas. Tokia likimo pašalpa.

Jei vien tik netobula atmintim pasikliaučiau, galėčiau, regis, dvi pilnas skiltis prirašyti, pateikdamas Vaičkaus statytų veikalų pavadinimus bei autorių vardus. Tačiau tai specialisto — teatro istoriko darbas, kurio nesiimsiu. O ir skaitytojams tai įdomu nebūtų. Ir man tegu vargas atkrenta.

Anglai ypatingai iškelia savuosius aktorius-antreprenerius. Kitaip sakant, teatrinį patiekalų rangovus. Panašiai elgiasi ir kitos tautos. O Vaičkus kaip tik ir yra buvęs vienintelis mūsųose privačių teatrėlių stumeklis ir išlaikytojas. Iš to darbo jis ir gyveno: buvusioje rusų sostinėje, Lietuvoje ir Amerikoje. Maitindavosi kartais sočiau, dienomis nemenką vargą kėlė, tik niekad lietuviško teatro nebuvo atsižadėjęs ir tik keliems mėnesiams Amerikoje nuo jo leido sau pasitraukti.

Prisimenu, anądien, kai prie Kauno miesto sodo (kur yra buvęs Valstybės Teatro pastatas) prisistartino nuo žaliakalnio nusileidusi laidotuvių procesija, Juozo Vaičkaus žemiškus palikus pasitiko Beethoveno „Eroicos“ garsai. Vyriausiam dirigentui Mykolui Bukšai batutą rankoje laikant, grojo pilno sąstato simfoninis orkestras. Pažėmintas, iškentėjęs mūsiškio pas-

tovaus tautinio teatro įkūrėjas buvo sutiktas kaip didvyris ir nugalėtojas! Teatrine vaizduote iškilmingesnio pagerbimo nei pats Vaičkus gal nebūtų sau surežisavęs.

Betgi tai dar ne viskas apie Vaičkų! Jis buvo išprusintas pačioje geriausioje rusiškoje sceninio meno mokykloje. Keturi metai tasai mokslas truko. Tuos kursus kiek ankščiau tik B. Dauguvietis baigė. Turėjome rečiau, pavyzdinčiai paruoštą scenos specialistą, Vaičkaus asmenį! Teko tą pačią mokyklą lankyti. Rūkyti tegalėjome tik specialiai skirtame pastato kambary. Vieną gražią dieną, man dūmus per burną pučiant, į rūkomąjį kambarį įėjo sargas, murmėdamas, kažkuo aiškiai nepatenkintas.

— E, kokie dabar mokiniai! Buvo lietuvis studentas Juozas Vaičkus, tai kasdien, ar sninga ar lyja, šeštą valandą ryto į šį kambarį ateidavo ir garsiai pamokas ruošdavo! Tokių mokinių dabar jau nėra ir nebus! Kokie iš jų galės būti artistai!...

Senas niurna sargas dar ilgai urzgė. Vis Vaičkų pavyzdžiu statydamas. Ir vis piktai į mane šnairuodamas. (Jis, dievaž, nei nemanė, jog ir aš esu tos pačios lietuviškos padermės).

Besilankydamas 1936 metais Leningrade, netikėtai sutikau Vaičkaus sceninio meno mokytoją, garsų aktorių J. M. Jurjevą ir du vyrus, kurie su Vaičkus anuos ilgamečius kursus užbaigė.

Pasiteiravę apie Vaičkų ir išgirdę, jog jau yra miręs, garsiai samprotavo:

— Tikėjome, jog Lietuvos scenoje Vaičkus stebuklus padarys. Toks energingas entuziastas, tiek talentingas, neišvaizduojamos ištvėrmės vyras! Toks nuolaidus ir bičiuliškas! Tikrai retas žmogus!

O pas mus Vaičkų kaikas skelbė puspročiu, nesugyvenamu žmogum, pajuokos vertu piliečiu, nuskurdėliu ir šimtmečiais nuo „protingo“ gyvenimo atsilikusiu.

O jisai tebuvo romantikas, užsidedėlis, daug kur naivus, betgi teatrinės organizacijos ir pedagogikos srityse nepralenkiamas žmogus. Toks, kurio galima ir pasididžiuoti. Kažkodėl vaidenasi, jog Vaičkaus gyvenimas gali suteikti įkvėpimą romanų, apysakų rašytojui, nei gal ir dramaturgui.

Kiekvienas tam tikro laikotarpio teatras po kiek metų atrodo amžių atgyvenęs ir pasenęs, nes ateina naujos interpretacijos palaima. Tik niekas neišbraukia savųjų pionierių, savų retų ir pastangomis didelių asmenybių. Neturime teisės ir Vaičkaus atsisakyti ar iš istorijos išbraukti. Bet jei ir norėtumėm, — nepasiseks, nes Juozas Vaičkus lietuvių teatro istorijoje jau yra sau paskyręs patį pirmąjį puslapį ir pačias pirmąsias to puslapio eilutes. Ten jis ir išliks!

Busimam biografui teks atskleisti Vaičkaus tragediją. Žmogus, kuris t r o š k o lietuvių tautoje r i m t o, aukštesnių meno siekimų teatro

(Nukelta į 5 psl.)

JULIJA ŠVABAITĖ

IR NENORIU MIRTI

Aš esu žolelė,
O, gal būt, erškėtis,
O gal juodos šaknys
Eglės šimtametės,

Kur senolė mano
Rankom vijoklinėm
žarijas kedeno,
Baltą miglą vijo,

Dainomis kerėjo
Lygumų šaltinį,
Saldžiu nuodu girdė
Džiaugsmą pirmagimį.

Gal ir aš dainuoju,
Burtais apžavėta,
Ir nenoriu mirti,
Kad kiti liūdėtų!...

IS TAVO RANKŲ

Iš tavo rankų išaugo
Mano sūnūs — aukšti ažu-
Pietų vėjas aštrus, [lai.
Karštų audrų lietus
Drasko jaunus jų liemenis...

Iš pilkųjų tavo akių —
Mano ramios tylios dukte-
rys...

Jos man primena tolimą,
Skaidrų upelį
Tarp žalių lygumų...
Jos nuleidžia rankas,
Lyg alyvų šakas,
Pailsę nuo vasarų...

Ar tu girdi mus, tėve,
Taip toli ar girdi?
Ir jų švelnų kvėpavimą,
Tartum liepų šlamėjimą,
Ar girdi?...

P. A.

Arbatpinigiai

Menininkai labai dažnai būna prietaringi, bet ne labai dažnai genialūs. Jie, pavyzdžiui, labai daug dėmesio kreipia į tai, ką jie sutinka pakeliui į teatrą. Jei jie sutinka kaminkrėtį, tai tatau reiškia, kad jų laukia didelis pasisekimas; jei jie sutinka katę — ypač juodą — arba, ne-
duok, Dieve, — nes tai dar žymiai blogiau už katę — kunigą, tai jie jaučiasi pritrenkti.

Šilerio teatro (Schiller Theater, Berlyne) aktoriai labai gerai žinojo, kad jų didysis kolega Heinrich George taip pat buvo prietaringas. Bet jis skyrėsi nuo aukščiau minėtų menininkų tuo, kad buvo tikrai talentingas aktorius.

Kai Heinrich George rengėsi vaidinti pirmą kartą po ilgokos ligos, jo kolegos slaptai nutarė "pakelti" savo "šefo" nuotaiką. Jie pasamdė tikrą kaminkrėtį ir liepė jam laukti Heinrich George važiuojant į teatrą. Lyg iš netyčių pasamdytasis turėjo susitikti su garsiuoju artistu.

Heinrich George, sutikęs kaminkrėtį ir pasijutęs lyg septintame danguje, pasakė, traukdamas piniginę iš kišenės:

— Aš jaučiuosi laimingas, galėdamas vėl pradėti savo darbą, o dar laimingesnis, sutikęs amatininką, simbolizuojantį pasisekimą. Prašau priimti iš manęs kuklią dovanėlę...

Bet kaminkrėtys atsisakė priimti pinigų, pareikšdamas:

VAIČKUS...

(Atkelta iš 4 psl.)

Ir tai jam, kad ir netiesioginiai, pasisekė! Kad ir tragiškoje būtyje.

Lietuvos profesinei scenai Vaičkus davė paruoštą fundamentą: Dineiką, Kubertavičių, Kurmytę, Stanulį, Vainiūnaitę — pirmaleilius aktorius. Vėliau — Mackevičių. Ir daugelį kitų.

— Ne, ne pone George, iš tamtos kolegų aš jau iš anksto gavau gerų arbatpinigių!
Vertė L. U.

Vaičkus ir Vanagaitis — kiekvienam atskira vieta. Ir vienas ir kitas ėjo į plačias mases, į liaudį, į perefirijas. Kiekvienas degė sava ugnim, tikėjo savais idealais, plačias vagas nudirbo. Abu buvo kieti patriotai, šviesių polėkių vyrai.

Rašinys, aštriau pradėtas, emocionaliai nurimo. Nes lyg gaubia liūdesys: prasiveria tikrovė, kuri, atvirai prasitarus, nebuvo palanki nei Vaičkui, nei, pagaliau, ir nenininkui Vanagaičiui. Mūsiškė lietuviškoji tikrovė!

O vistik, rašytojau Vytautai Alantai, oro pilys negriūva ir nepranyksta ir ateis laikas, kalbus skaitoma, kas mudviejų buvo parašyta. Čia prisidedu prie Salomono ir Jurgio Savickio išminties. Bet tai darau ir Alantui pagarbos nenustojęs.

Pilka

CHICAGO SVARIAUSIAS IR
MODERNISKIAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

Don't miss it! Get your FRIGIDAIRE Best Buy Now!

DAYS ONLY!

NATIONAL FRIGIDAIRE WEEK!

Best-Buy time of the year! We're going all-out to beat last year's record! But hurry to get these terrific values! They won't last long!

FRIGIDAIRE "6000"
Install-it-yourself in minutes!

Model AE-6LH

- Install-it-yourself. No special tools required. Side panels extend. It's easy!
- Takes 115 volts, draws only 7.5 amper!
- Adjustable airflow—256 combinations!
- Delivers a big, 6,000 BTU/hr (NEMA).
- Listen to the still, small voice of QUIET COMFORT.

Thriftiest FRIGIDAIRE 2-Door Refrigerator!

Model FDS-13T-2
13.24 cu. ft.
4 colors or white

- Big 100-lb. top freezer.
- Twin Porcelain Enamel Hydrators for nearly ¾ bushel of vegetables.
- Automatic defrosting refrigerator section—roomy storage door, too.

SOLTIS HOME APPLIANCES AND FURNITURE

2647 West 51st Street

Tel. HEmlock 4-9200

Open Monday and Thursday Evenings

ROSELANDO IR W. PULLMANO LIETUVIAI

Rašo ALEKSAS AMBROZE

(Tęsinys)

Kiekvienas narys gauna \$ 7.00 laike jo ligos per 6 mėn., o per kitus 6 mėn. po \$ 3.00. Nariui mirus, jo pašalpgaviui išmokama iš klubo izdo \$ 50.00 ir nuo kiekvieno nario po vieną dolerį. 1937 m. klubas turėjo apie 150 narių, turto \$ 7.500.00. Pirm. buvo Valinskas, sekr. P. Petronis.

1931 m. įsikūrė "Šakar - Makar" choras. Turėjo 10 narių. Adikdavo programas kitom draugijom ir organizacijom: vaidindavo, dainuodavo ir per radiją: Margučio, Draugo, Budriko, S. Barcus ir Šaltimiero. Choras gyvavo apie 15 metų.

1932 m. įsikūrė United Lithuanian Am. Political Club of 9 Ward. Prieš tai silpnai gyvavo du politiški klubai: vienas demokratų, kitas — respublikonų. Valdybom susitarus pasi-sekė juos suvienyti ir pavadinti virš minėtu vardu. Po susivienijimo vadovybė pateko į respublikonų rankas. Atėjus 1932 m. prezidento rinkimams, buvo pakviesti amerikiečiai respublikonai kalbėtojai, kad paagituotų už savo partiją. Kadangi kalbėtojams kalbant dalyviai labai ramiai užsilaikė, tai jie manė, kad susirinkusieji pritaria respublikonams, todėl sumanė padaryti šiaudinius balsavimus. Balsus suskaičiavus, gautas toks rezultatas: demokratai gavo 153 balsus, komunistai 8 ir respublikonai 7. Po tokio smūgio sekančiais klubo rinkimais, respublikonai liko pašalinti iš valdybos ir klubą perėmė valdyti demokratai. Klubas, išgyvavęs apie 10 metų, buvo likviduotas.

1935 m. rugp. 14 d. būrelis Roselando veikėjų (A. Jocius, S. Dambrauskas, S. Vitkus, A. Maziliauskas, M. Užunoris, V. Patapas, A. Laurutanas, J. Jukelis, P. Kučinskas ir J. Rasinskas) suorganizavo kun. M. Mockui Pagalbos fondą. Kai ši fondą reikėjo globot, tai minėti asmens nutarė suorganizuoti Lietuvių Laisvamųjų kuopą, kuri taip ir vadinosi iki 1936 m. liepos m., kada buvo pavadinta Laisvamųjų Etninės Kultūros Draugijos 1 kuopa. Kuopa iš 10 narių išaugo iki 121 nario. Ši organizacija rengė paskaitas, prakalbas ir vakarienes. Atvykus dr. J. Šliupui iš Lietuvos, jam įteikė \$ 50.00.

Vėliau ši kuopa susirišo broliškais ryšiais su Lietuvoje esama L. L. E. Kult. Draugija, vadovaujama dr. J. Šliupo. Jo 75 metų sukakties roga pasiuntė jam sveikinimą ir draugijai paramos \$ 25. 1937 m. liepos m. pasiuntė į Lietuvą minėtai draugijai dar \$ 100.00.

1938 m. kuopa turėjo 57 narius ir jų 31 narys buvo "Laisvosios Minties" prenumeratoriais. 1937 m. dr. ja turėjo pirmą suvažiavimą gruodžio 4 - 5 d. Dalyvavo 32 delegatai. Išrinko Centro Komitetą: pirm. H. Jagminą, laik. sekr. J. Misevičių ir išd. Dambro.

Vėliau organizacijos kontrolė teko komunistams. 1938 m. išleido vienkartinį leidinį ("Laisvamasis") 36 pusl. Tiražas — 5.000 egz. Gyvavo iki 1941 m.

1935 m. įsikūrė Katalikų Jaunimo Organizacija West Pullmane. Vyriausias tikslas: sportas bei pasižadėjimas būti bažnyčios garsintojais. 1937 m. turėta 50 narių. Pirm. M. Genaitis.

1937 m. balandžio 24 d. įsikūrė Roselando Lietuvių Kultūros Draugija kaip Čikagos Draugijos skyrius. Vėliau prie šios draugijos prisidėjo Tautiška Mylėtojų Brolių ir Seserų draugija.

1938 m. gruodžio m. 1 d. susiorganizavo Lietuvių Moterų Klubas. Pirmutinė valdyba: M. Stančikienė, irm.; M. Narušienė, sekr.; S. Papedienė, fin. sekr.; D. Šatkauskienė, išd.; Klubo tikslas: veikti kultūros darbe, palaikyti draugiškumą tarp narių, mirties atveju nupirkti vainiką. Moterų Klubas buvo Dailės ir Dramos klubo garbės narys. Sekančiais metais buvo įkurtas Roselando Liet. Moterų Klubas choras. Chorui vadovavo A. Kenstavičienė.

1940 m. įsikūrė Šv. Vardo draugija grynai tikiškinio pobūdžio. Mokestis — \$1.00 į metus. Ši draugija paskutiniu laiku turėjo apie 300 narių. Jos susirinkimuose vartijama vien anglų kalba. Jai priklauso daugiausia čia gimę lietuviai, visai pamiršę tėvų gimtąją kalbą.

1941 m. kovo 3 d. St. Dambro iniciatyva įsikūrė Demokratų klubas iš 17 narių. Pirmutinė valdyba: pirm. P. Povilionis; vicep. P. Gėzna ir St. Dambro; rašt. J. Smulkis; fin. rašt. J. Pivariūnas; išd. P. Kučinskas; išd. glob. J. Pučkorius ir P. Gaudutis. Korespondentai: A. Narbutas ir J. Pivariūnas.

Viso nuo įsisteigimo iki 1945 m. gruodžio m. 31 d. aukota iš izdo: Amerikos Lietuvių Tarybai — \$1,002.50, Raudonajam Kryžiui — \$ 643.58, Balfui — \$ 551.00, Šv. Kazim. vienuolynui — \$ 115.00, Bendruomenei (Community Fondui) — \$ 65.00, Žiburėlio Dr. jai — \$ 25.00, Naujienoms — \$ 20.00, Vanagaičio aminklui — \$ 10.00 ir Lietuvių Enciklopedijai \$ 10.00. Klubas yra politinis.

1940 m. gegužės m. susiorganizavo W. Pullman Liet. Civic klubas. Nario mok. \$ 1.00 į metus. Klubo tikslas: "daly-

vauti politinėj veikloj po JAV vėliava laike rinkimų, kad išrinkus sąžiningus atstovus į valdžios istaigas. Taipgi skleisti mokslinį galvojimą ir pagelbėti vieni kitiems".

1941 m. susiorganizavo Roselando Kultūros klubas. Vėliau sugalvojo pirkti savo patalpas, nors izde turėjo tik \$ 1.00. 00. Surado tinkamą namą ir nupirko už \$ 14.500.00. Dabar Kult. Klubas namas gerai atrodo. Turi salę, knygyną, skaityklą ir apatinę salę pobūviams. Jo vertė apie \$ 50.000.00. Klubą kontroliuoja "pažangieji", atseit, komunistai.

1944 m. spalio 30 d. įsikūrė Bendrė Am. Liet. Šalpos (Balfo) skyrius. Pirmoji valdyba: pirm. P. Nedvaras; vicepirm. A. Bacevičius; sekr. A. Narbutas; fin. rašt. K. Rubinas; išd. kleb. J. Saulinskas. Po metų veiklos skyrius turėjo 111 narių.

1945 m. spalio m. buvo įsteigtas Katalikų Moterų klubas. Pirmas jo irm. buvo: E. Lakers. Klubas turi 85 veiklias nares, kurios daug adeda parapijai, veikdamos su jaunimu ir skautais.

1949 m. gruodžio 3 d. įsikūrė Lietuvos Tremtinių Kultūros Būrelis. Pirmąją valdybą sudarė: pirm. Br. Macevičius; vicepirm. P. Starkienė; sekr. V. Tumosieienė, išd. K. Bružas.

1953 m. kovo 29 d. persiorganizavo į Amerikos Lietuvių Bendruomenę. Pirm. V. Žilinskas, vicepirm. P. Nedvaras ir P. Kurdzikauškas; sekr. B. Andriukaitis, išd. kun. A. Stanavičius.

Minėtose apylinkėse veikė ir tebeveikia: SLA kuopos, Romos Katal. Susiv. kuopos, Labd. Romos Katal. kuopos, L. Romos katalikų Moterų kuopos, Vyčių kuopos, Šv. Kazimiero Akademijos Rėmėjų skyriai, Liet. Socialistų kuopos, Liet. Darbininkų Sąjungos kuopos, Liet. Darbininkų Liter. dr. kuopos, Tėvynės Mylėtojų kuopos.

Dar veikė ir kitokie vienetai, bet man nepavyko surasti jų užrašų.

AMERIKOS LIETUVIAI SOCIALISTAI IR JŲ ORGANIZACIJOS

Rašant apie socialistų sąjudį teko imti visas JAV, neš imant vien tik Čikagos sritį, nebūtų galima perteikti pilno jų veiklos vaizdo.

Pirmieji socialistai Amerikoje buvo kartu ir laisvamaniai. Jų laikraščiai buvo atmiešti laisvamanybe.

1884 atvyko į JAV jaunas studentas Jonas Šliupas, atsi-veždamas ir socialistinių idėjų. Europoje jis priklausė prie lenkų socialistų, besigrupuojančių apie Robotniką.

Amerikoje jis rado žaliausius lietuviškus dirvonus. Pabuvęs čia kelis mėnesius ir šiek tiek susipažinęs su vietos sąlygomis, jis pradėjo darbuotis lietuvių tarpe.

Tuo metu lietuviai darbininkai Amerikoje labai skurdžiai gyveno. Šliupas pirmasis pradėjo sakyti kalbas darbininkams, ragindamas juos šviestis, organizuotis ir siekti pagerinti savo būvį. Vazinėdamas po lietuviškas kolonijas, šliupas metai iš metų savo kalbomis švietė iš Lietuvos atvykusius mūsų tautiečius. Jis patarė jiems eiti į vakarines mokyklas, išmokti anglų kalbos, skaityti lietuviškas knygas ir laikraščius. Jo kalbos buvo tautiškos, daugiau laisvamaniškos negu socialistiškos. Šliupas ragino visus steigti socialistų bei laisvamanių kuopas.

Praeitame šimtetyje socialistų veikla pasireiškė beveik tikta rytinėse valstybėse. Vazinėdamas po naujokynus, šliupas sakė kalbas ir dešine ranka bėrė laisvamanybės pašėlio grūdus, o kairiąja — socialistiškus.

Sekmingiau apšvietai skleisti ir lietuviams jungti, šliupas suorganizavo Lietuvos Mylėtojų draugiją ir 1885 7.2. išleido Lietuviškąjį Balsą, kurį jis pats ir redagavo. Pradžioje laikraštis ėjo du kart per mėnesį, o nuo 1888 — 3 kartus.

1888 Lietuvos Balso No. 22, rašydamas apie Lietuvos atgimimo sąlygas, šliupas įrodinėje, kad Lietuva atgimsianti tik darbo klasės iškilimo pagrindu ir tvirtino, kad "šituo darbininkų pamatu, daugelis tautų atgys." Lietuvos galybė seniau atsiremdavo į kunigaikščius ir ponus, o naujojoje gadyneje ji atsiremsianti darbo žmonėmis. Tada "rengiamoji Lietuva nebus pastatyta ant vėjų."

1889 Lietuviškas Balsas sustojo ėjęs.

Kada įsikūrė pirmoji Lietuvių Socialistų Darbo Partijos kuopa, tikslų žinių neteko surasti. Yra užrekorduota, kad Shenandoah, Pa., lietuvis advokatas ir viešbučio savininkas S. Taboras, buvo Socialistų Darbo Partijos kandidatas miesto majoro vietai 1895 ir buvo išrinktas. Prieš rinkimus lietuviai socialistai suruošė miesto gatvėmis didelę eisena, kurios priešakyje ėjo benas, lydymas dvidešimties raitelių, jojančių baltais arkliais. Eisenoje dalyvavo apie 2000 žmonių. Kalbėjo S. Taboras ir kiti.

Pagal šiuos duomenis lietuvių socialistų darbo partijos kuopa turėjo gyvuoti jau nuo 1894 m.

(Bus daugiau)

KŪDRA BERŽYNE

(Atkelta iš 3 psl.)

su teta paliko. — Su maža pagieža stūmė žodžius Antanas. — Bet nieko. Kitiems dar daug blogiau... Slinkis, Jurgis.

Svety, dairydamsis į gražiai išplautas ir išbaltintas sienas, slinktelėjo į suolą pasienin, už rankų darbo nuobliuota ir nušveisto stalo. Teta Marijona žiebė plytoj ugnelę ir pradėjo samčiu pilstyti ir puodais barškinti. Šeimnininkas iškilmingai ištraukė butelį su užrašu "Skaidrioji", numušė laką ir pastatė ant stalo šalia lėkštės, ant kurios vikrioji Marijona jau buvo spėjusi papiaustyti kelias riekėles lašinių ir padėti vos prarietę kepalėlių duonos. Jurgis pasikrapštė savo puštūstę kuprinėje ir nenorom šypsodamsis pristūmė prie duonos dvi apdaužytas, parūdijusias dėžutes rusišku užrašu "Jautiena".

— Tai ir viskas, ką per tryliką metų Sibire uždirbau... O jūs, matau, čia dar visko turit? Pilnom burnom valgot?

— Še, tau, boba, ir pyragai!.. Pilna burna, sakai. Tai tik šiemet kiek pagerėjo, o, būdavo, kopūstlapius renkam laukuose. Ant galo, koks tau čia, po pai-belias, gerumas. Ana, užsiauginom su Gervaičiu pusparšį... Kiek baimės... Po klėtim duobę iškasėm. Gerai, kad neužtikė tie skudurliai, tai, va, prieš Kalėdas pasiskerdėm. Ir kiek čia tų lašinukų? Ant kampo danties, kaip sako. Nė pagalvot nesinori... Būdavo, kamara ir rūkykla karte prikarta skilandžių, lašinių, dešrų, kumpių, o dabar kas? Kas dar iš Amerikos kokį siuntinėli nugriebia, verčiasi šiaip taip.

Minutėlę visi nutilo. Šeimninkas pripylė stiklelius.

— O kur taviškė, — susigriebė paklausti Jurgis.

— Tai amžiną jai atilsį... Kai antrąsyk "išvaduotojai" atsilviko, pradėjo gaudyti ne tik, kaip jie skelbė, liaudies priešus, bet ir jaunas moteris. Vieną vakarą per tavo doblileną ėmė ir atsirapūžino keli. Maniškė iš tolo pamatė ir per sodo kampa spruko į beržynėlį slėptis. Jiems, tačiau, kas kitas rūpėjo tasyk. Galas juos žino, ar jie desantininkų ar "banditų" ieškojo. Kaip pradėjo nuo Runkaus, tai per visą kaimą išilgai. Nė vieno šiaudo nepajudinto šalinėse neliko. Perkošė ir tavo beržyną. Taigi, manoji buvo pasislėpusi krūme prie kūdros. Pamačius į tą pusę maskolius trau-

kiant, baisiausiai persigando: vargšė pagalvojo, kad jos ieško. Taip ir paniro į vandenį iki kaklo. Tie žabaliai jos nepastebėjo, bet ir išbūk tu jai vos ne leduos valandą... O gal ilgiau. Pašalui vos išėjus... Kaip ir šiandien. Girdėm liepžiedžiais, parvežiau daktarą, bet jau buvo per vėlu. Daktaras sako, tai karštis ją papiovė. Nei vaistų nei į ligoninį priėmė. Kad taip kelias valandas anksčiau būtų daktaras surastas, tai būtume atgriebę... O, žinai, ką ji man buvo prieš dieną sakius? Nagi, sako, Antanuk, tai jau pyksi ar nepyksi, aš tau sūnų rengiuosi atnešti... O gal dukrą, Dievas vienas žino...

Nei kąsniai lindo gerklėsna, nei gera degtinė gyvino nuotaiką.

— Palaidojau ir nebenorėjau iš šio krašto trauktis. Iš namų išmetė, žemę atėmė. Rodos, nieko... Ko čia man sėdėti? O lyg su pančiu kas pririšo, lyg, ana, bėrąją prie edžių. Ir pasifkau. Kai gavau darbą plytinėje, davė leidimą ir šitoje troboje apsigyventi. Seniūnas geras. Atsimeni Miknaitį, ar ne? Tai jo vaikas. Menamai komunistas, "al" žmonėms padeda kiek galėdamas. Atsargiai dirba, kad neįtartų. O į akis rėkia: jūs, rūpūžės, jūs, toki ir anoki, jūs, sabotažnikai... Ką jis turi daryt? Kišt galvą po kirviu? Tai matai... Na, o aš, kad tave kur... Pats plepu nesusičiaupdamas, o... Na, sakyk, kaip išsprukai? Atrodai tai jau... ne iš gerųjų, brolyti! Nieko, pailsėsi, atsigausi.

— Vėlu... Marijona atnešė karštų kopūstų skardiniuose dubenėliuose ir pintinę šutintų bulvių su lupynom. Vyrai tylėdami srėbė. Atsinešė lėkštę ir teta.

— Vėlu, — pakartojo Barkaitis. — Manęs jau nebėra. Plaučiai... Jei būtų gerų vaistų, pinigų... Gerai paaisėjus... Kad į sanatoriją priimtu. Bet kur tau, su vilko biletu. Iš vergų stovyklos grįžusį.

— Jurgis, ši mano bakūzė — tavo. Jei mane iš čia išmes, tada kraustysimės visi.

— Aš pasistatysiu lovą, ve, čia, virtuvėje, — pridėjo Marijona. — Man čia dar smagiau bus. O judu, vyrai, galėsit kambary gulėt.

Jurgis nenorėjo tikėti savo ausims. Metų metais jis panašų žodžių nebuvo girdėjęs. Tylėdamas stengėsi išskaityti kalbančių akyse paslėptą nerimą: kas bus jei jis iš tikrųjų čia pa-

siliks, tačiau sutiko tvirtą ir gerą Antano žvilgsnį ir nuoširdų ir pilną gailesčio — Marijonos.

— Kodėl jūs tokie geri? Ką aš jums gero padariau? Gi aš... Net už kampa apsimokėti... Visai neturiu nieko... Tu ne žmogus, Antanai. Ir ne brolis. Tu — šventasis... — trūkstančiu balsu, susigraudinęs vapaliojo Jurgis. — Per tiek metų nė vieno draugiško užuojautos žodžio. Iskiriant tik vieną... Visi tik save matė. Kas žiūrės į kitą, kada pačiam ant nosies bado ir mirties šmėkla kabo? Jūs manot, kad ir aš daug žiūrėjau? Na, ne... Ir aš tik stengiausi išlikti. Grįžti į tėviškę. Mirti tėviškėje. Dar nors kartą sūnui į akis žvilgtelėti. Kiti vogė, ir aš vogiau. Kiti keikėsi, ir aš keikiau. Keikiau nė kiek neblogiau už tuos rusus, kurie su manim vertė medžius, ne tyliau už kazachstaniečius vergus. Nekeiksi — nustums tave, ir tu negausi nė praskyduosios košės šaukšto iš bendro katilo. Nevogsi — tai tave apšvarins kiti. Tikėsit ar ne, kaip aš vieną sykį duoną nuo dvejų metų vaiko pavogiau? Ką? Nežiūrėkit taip į mane... Tikrai pavogiau. Nė per nago juodymą nemeluojau. Gera motina buvo. Pats nežinau, kokia ji kalba kalbėjo, bet rusiškai nemokėjo nė vieno žodžio. Jos vyras toks praplikęs, sulinkęs. Vis šuns akimis į visus žiūrėjo. Ot, ir prisijuokdavo iš jo... Ir keiktis nemokėjo. O, vis tik, geras žmogus buvo. Ar vėjas supūtė mane, ar kokia kita nelaboji prigriebė... Ot, nepajudu vieną rytą, ir gana. Šaltis ir karštis tik krečia, tik krečia. Na, sakau, dabar tai jau amen. Nėr kam nė vandens atsigeriti atnešt... Jau nepamatysiu, sakau, nei Trinkūnų, nei Šilelio, nei beržyno. Ir nė Algirduko. Nuo to laiko ir neatsigavau iki šios dienos... O, matai, tas sulinkėlis pamatė, jog nepasikeitė. Priėjo prie manęs ir pradėjo visokiais ženklaais pirštais rodyti į krūtinę, į galvą, veidą. Nieko nesuprantu, o jis nuėjo. Pradėjau maldas kalbėti, ugi žiūriu, jis vėl grįžta su puodeliu. Garuoja iš jo. Pakelia mano galvą ir rodo, kad išgerčiau. Kas ten buvo, ir po šiai dienai nežinau. Net dabar darosi bloga pagalvojus. Tokia

jau smarvė, kokios nė apsaukt nemokėčiau. Negalėjau gerti: jis pats kone supylė man į gerklę. Iš kur aš galėjau žinoti, gal mane nunuodyti nori? Dar mano vatinė ir vilokai apynauji buvo, o jo vieni tik lopeliai. Et, kaip jau bus, taip bus. Vis tiek mirtis ateina.

Matai, nemiriau. Tuoju geriau pasidarė. Pradėjau kosėti, krūtinę lyg ir alleido. Ar nepradėsiu prakaituoti? Tur būt, visą kibirą vandens išprakaitavau. O jis tik neša ir neša visokių skarmalų, kloja ir kloja ant manęs. Nejudėt liepia. Taip mano užmigta, o kai pabudau, jau buvo vakaras. Mano draugas vėl nuklostė mane, nuvilko viršutinius ir apatinius drabužius. Šlapi, lyg iš vandens ištrauktį. Galį gręžte gręžt. Išsigandęs žiūriu, ką jis čia darys. Ir, ką jūs pasakysit, pats išsirengė! Savo vatiniu mane apšluostė ir apvilko savo nusivilktais apatiniais. Manuosius tai padžiovė. Mes nė vienas neturėjom apatinių pasikeisti...

(Tęsinys 8-me psl.)

DAŽAI IR TAUPYMAS DAŽYTI?

DEKORUOTI?

Vartokite geriausius dažus ir

TAUPYKITE \$ \$ \$

55 Galonų plieno bačkos.

Registruokitės jei norite gauti dovanų

AM - FM radio aparatus

EMERALD SALES

3315 S. MORGAN — FR 6-7160

Sekmadieniais atid. 10 iki 2

Pirm. ir Ktv. 9 iki 9

ANGELO DEPEDER, Mgr.

Paminėkite šį skelbimą

MOTERIMS IR VYRAMS

Galvos odos ir plaukų priežiūra

Speciali formula 1-25849

JIB išgydo pleiskaną, šašus, niežėjimą, plaukų slinkimą; gražina natūralią plaukų spalvą. JIB vartodamas nepuikš ir nepažils — 100% garantija. JIB 8 uncijų užtenka 16 savaičių. PPD — \$5.50, jei COD — plus 50c.

Siunčiame paštu ir į visus laisvus kraštus: siuskite Money Order ir apmokėkite siuntimą.

JIB LABORATORIJA,

1437 So. 49th Ave. ir

Drugstore, 5000 W. 16 St.

abu Cicero, Ill., 60650.

DONALD PETKUS

ANTHONY PETKUS

A. PETKUS & SŪNUS

NAUJA KOPLYČIA

MARQUETTE FUNERAL HOME

2533 West 71st Street

(Maplewood gatvės kampas)

GRovehill 6-2345

TOWnhall 3-2108

Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karstą ir pasinaudojimą mūsų gražiom koplyčiom, yra nuo \$375.00; \$430.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karstą galima pasirinkti koplyčioje.

GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS

MAŠINOMS PASTATYTI AIKŠTĖ

Lietuviams teikiame šios rūšies patarnavimus 30 metų.

NELAUKITE-

RYTOJ GALI BŪTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalauskite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi išitikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc.

222 WEST ADAMS STREET

KAMBARYS 1043

Telefonas: CEntral 6-5206

Generaliniai Agentai šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

KŪDRA BERŽYNE

(Atkelta iš 7-to psl.)

Dar sugirdė kitą puoduką tos smarvės, ir vėl užmigau. Kitą rytmetį jau nekarščiačiau, tik dar labai silpna buvo. Išsikapsčiau vos-ne-vos...

— Oje, koks geras žmogus buvo, — įsiterpė Marijona. — Ar jis dar liko tose giriose?

— Jis ir liko... Vienas. Pati ir vaikas mirė. Paskui pats nežinau, kur jis dingio. Koks pusmetis prieš mano paleidimą.

— Ir vaikutis... Vargšelis...

— Taigi, vargšelis. Nyko, nyko, ant galo tik kauliukai bepaliko. Aš visada sakau sau: ne, Jurgi, tu nekaltas... O nesmagu, ir gana... Pasakysiu tyčia... Aš ne duoną nuo jo vogiau. Duoną tik kelis syk. Ta jo mama tokią košę jam pradėjo virti iš saky ir visokių žolių mišinio... Iš kokios balos ji ir žinojo tas žoles, žoleles. Lyg mūs senoji Adomienė... Taigi, virdavo tokią pilką pliužę. Išverda būdavo iš ryto anksti ir eina kartu su vyru į mišką. Grįžta tik vakare su visais sykiu. Tik aš ir tas vaikišcias pasilikdavom, nes po ligos dar mėnesį dirbt negalėjau. Silpna buvo, vos nevirtau keliskart, net žalia akyse pasidarydavo. O valgyt kad norisi, kad norisi!... Paširdį, būdavo, lyg su pirštais spaudo. Samanas estum primanęs, bet ir to po sniegu.

Pasakotojo išbalęs veidas raudod. Drebančia ranka prisipylė dar vieną stiklėlį.

— Ko dabar žiūrit į mane, lyg į kokį vilką iš girios? Baisus čia daiktas... Ne visą tą pliužę aš išrydavau. Ir tam bambalui palikdavau... Biau ir buvo biauzybė, bet kai prikimsdavau pilvą, tuoj akyse šviesiau atrodėdavo. Ką čia, prikimsdavau... Iš mažyčio bliūdėlio, o dar tam kvailiukui geras trečdalis likdavo! Galėjau ir visai neduot: bene kas matė? O motina, iš miško parėjęs, tik glosto, tik glosto mane... Iš šneka kažką, bet ką tu čia, žmogus supras. Tik vienas Dievas žino, iš kur tokia kalba. Kaip gyvas negirdėjau. Tik jau tiek supratau, kad dėkoja man. Žinoma, ką jie būt darę, jei aš nebūčiau likęs barake? Bamblys nuo ryto iki vakaro visai nieko nebūtų turėjęs burnoje, o jeigu jie būtų pasiėmę su savim miškan tokiam šalty? Tai ne vasarą ar rudenį. Būtų sušalęs, ir gana.

— Bijok Dievo, Jurgeli... Šitai mažą vaiką... — Marijonos veide iššoko nustebimas ir išgastis. — Šitai apgaut motiną...

Jurgis atsistojo. Jo rustelėjęs veidas rodė aiškų prieštara-vimą.

— Ką tu dabar, po šimts!.. Aiškiai sakiau, kad visi vogė, visi darė ką galėjo, kad tik iš bado ir šalčio nemirus. Kuo aš turėjau būt kitoks? Aš gi ne angelas. Lygiai toks žmogus kaip visi kiti tenai. Visi veržėmės grįžt namo. Pas pačias, vaikus, tėvus... Seniai būčiau buvęs užkastas kaip šuo kur

pagiry, tik viena viltis atlaikė. Mano sūnus ir mano žemė, rodos, rėkte rėkdavo: grįžk, grįžk, grįžk! Per tiek metų... Dešimtis kartų tas pats sapnas: einu aš, rodos, vieškeliu namo. Atbėga geltonais garbiniuotais plaukučiais Algiukas per dobi-lieną priešais, o akutės tik blizga. Sako, tėtė, kur tu buvai? Jau barščiai ant stalo ataušo. Imu, rodos, sūnų į glėbį, o stauga iš visur su pamautais durtuvais anie... Bėgu šen, bėgu ten, pagaliau — pūkst į kūdrą beržyne. Plaukiu, rodos, plaukiu, ir nér jėgų. Traukia gilyn ir užtrenkia kvapą...

Palengva vėl susmuko ant suolo ir susiėmė galvą abiem rankom.

— Pabundu, ir pats nežinau, iš kur tie sapnai.

— Viskas praėjo, Jurgi. Aprimk dabar... Kaip buvo, taip. Dievas mus visus teis. Mes patys nežinome, kas kaltas, o kas teišus. Kai kada galvojame, kad mūsų teisybė, o apsirinkame. Dažnai mūsų sąžinė rami, o kalti mes, — stengėsi raminti Antanas. — Ne tam išlaikėi tuos tryliką metų, kad dabar imtum ir pradėtum sirgt: čia gal aš kaltas, čia gal kitas kaltas... Svarbiausia, kad gyvas likai. Viskas kitas — niekai.

— Teisybę Antanas sako, — įsiterpė teta. — Tu čia galvosi, galvosi, dar ko gero galvos "pamišimą" gausi. Svarbiausia, kad namie.

Jurgis vėl pakėlė galvą.

— Jūs manot, kad aš čia pasakojau apie tą vaiką... Taj lengva man buvo? Kašniai klūdavo gerklėje... Tėvas man gyvybę išgelbėjo, o aš kaip atsi-lyginau? Kiekvieną dieną sakydavau sau: Jurgi, šiandien paskutinis sykis. O paskutinis buvo tą dieną, kada jis mirė... mirė badu.

— Kas pirmas be nuodėmės, meskite į ją akmeniui... — ramiai košė žodžius Antanas. — Tai Kristaus žodžiai. Vis dėlto, né vienas nemetė. Neatsirado žmogaus be nuodėmės.

Barkaitis pastūmė nuo savęs lėkštę su atšalusiais kopūstais, pakilo iš užstalės ir, keliskart peržingsniauęs virtuvę, staptelėjo prie galinio langų.

— Tai, sakot, yra mano sūnus... Ar jis čia ar kur kitur? — pusiau pasisukdamas į stalo pusę, netikėtai metė klausimą. — Ir išaugęs, tur būt... Dešimties metų palikau, o jau amžiną atilsį mamą buvo vos ne pralenkęs.

— Vyras iš suomens ir liemens, kaip sako... Ir į taviškę — ir iš veido, ir iš plaukų. Susitiksi, kada, — apgalvodamas dėstė šeimnininkas.

— Kaip tai, susitiksi kada? Aš noriu jį tuojau pat susitikti. Kur jis? Arba jam tuojau duot žinią, kad aš grįžęs, arba aš pats pas jį, kad ir pėsčias, — susijaudinęs dažnai bėrė žodžius Jurgis.

— Palauk, neskubėk ir nesikarščiuok. Niekas niekur neleka, — tęsė Antanas. — Sėsk, išmesim dar po vieną, pasikalbėsime. Kurgi pats nubėgsi? Tai tau! Tik įkėlė koją, ir jau bėgt.

Jurgis paklausė ir įsisiurbė akimis į kaimyną. Marijona tuo tarpu pasitraukė į kambarį, tačiau per praviras duris sekė kalbančius.

— Jūs jau čia ką nors mūlinat. Kažkas yra ne taip, kaip sakot, — stengėsi būti ramus svetyš. — Jūs slepiat nuo manęs... Sakyk teisybę! Jis mi-ręs, žuvsęs, nužudytas. Sibire? Gal kalėjime?... Sakyk, sakyk! Ką, tu manai, kad aš kokio sena boba? Ne tiek pergyvenau, pats žinai.

— Na, ką tu čia... Jis ir sveikas ir laisvas, tik matai, dabar geriau kolkas nesimatyt su juo.

— Po paibelų! Kokią čia jūs košę verhat? Mane už kvailį laikot, atsiprašant. Lyg mažą vaiką. — Nerimas ir pyktis maišėsi Jurgio balse.

— Tur ir vėl su savo... Tur-rėk gi kantrybės. Pagaliau, gali būti, jis pats dabar vargu norės tave pamatyti. Gal po kiek laiko.

— Užteks. Jurgio lūpos susispaudė, iš veido švystelėjo pasiryžimas ir valia. — Užteks. Pakankamai prižaidėm... Taigi, kur Algis?

— Kaune, — nustebęs staiga atsiradusia klausėjo energija atsakė Antanas. — Bet...

— Jokių "bet". Ką jis ten daro, ir kodėl aš negaliu su juo susitikti?

— Matai, jis ten kiek prie komjaunimo priklauso, — nuleido akis ir žvelgė pastalėn.

— Kiek prie komjaunimo, — nežymiai krūptelėjo, pakartodamas. — Tai kiek prie to... komjaunimo?

— Tu manai, kad aš žinau, kaip jį ten vadina. Tik tiek žinau, jog važinėja po mokyklas, sako agitacines kalbas. Ana, andai buvo ir pas mus amatų mokykloj.

— Tu matei jį?

— Mačiau?

— Kalbėjai?

— Kalbėjau.

— Ir apie mane užsiminėt?

— Tai lyg ir...

— Na, ir ką? — Jurgis atrodė visai ramus.

— Nagi, aš sakau: draugas Algi, aš tavo tėvo bičiulis... Paskui klausiu, ar jis negalėtų tau padėt iš to nelemto Sibiro išsivaduot. Sakau, gi tavo tėvas, tikras tėvas, Algi. Jis nei šiaip, nei taip. Čia man nepriklauso, sako, ir nieko padėt negaliu. O paskui, kad kas negirdėtų, pasivedė mane užgonkin ir sako... Et, geriau visai nesakyt... Jau viską žinai, Jurgi.

— Gerai, gerai. Ką jis ten sako?

— Kažin kas jam čia užėjo... Taigi, sako: dėde Antanai, pats žinai — mano tėvas buožė, naccis, liaudies priešas. Už tai ir tenka dabar atgailaut. O pas mus, sako, tėvas ar netėvas — visi lygūs. Ir kam jam buvo eiti prieš tarybų valdžią, dar pridėjo. Jis pats kaltas, ir aš nenoriu nieko žinot nė girdėt.

— Varyk toliau. Sakė, né matyt nenorj's? A?

— Tai jau, Jurgeli, panašiai. Girdi, aš ir nepažinčiau tėvo po tiek metų. Ir jis manęs ne...

Geriausią, nieko nežinot vienas apie kitą.

Jurgio dirbtinė energija lūžo. Veidas persikreipė iš skausmo. Ašaros nelaikomai biro raukšlių išvagotais skruostais. Kelios jų nukrito ant kelių ir ir susigėrė storo milo kelnėse. Priėjo Marijona ir pradėjo glostyti jo žilstelėjusius ir praretėjusius plaukus.

Dar pilnomis ašarų akimis lėtai pervedė mylintį tetos veidą ir pamažų atitraukė jos ranką nuo savo galvos.

— Gana, Marijona... Tai ir viskas... Ko čia norėt. Kaip nieko neturėjau, taip nieko neturiu. Vienas kaip pirštas... O laukiau trylika metų tos minutės... Ir nesulaukiau. Išdavikas mano sūnus... Jūs klystat. Ne jis, bet aš nenoriu jo matyti! Parsidavėlio negali būti mūsų garbingoj giminėj!..

— Jurgi!..

— Žinau ką šneku. Jis nuėjo pas tuos, kurie ji tėvo kraują praliejo. Tąsyk prie Panevėžio... Amžinas randas kojoje, nesykį matėt. Pas tuos, kurie jo tėvą trylika metų Sibire kankino... Už laisvę ir tiesą... Nedrįskit né žodžio ištart! Ne, jeigu jis griauama bažnyčią ir trempia kojom žmoniškumą — jis man ne sūnus!

— Gana, Jurgeli, palaukim, gal pasikeis kas. Nieko negali žinot, ko prigyvensim, — ramino Marijona. — Verčiau eitum prigult valandą, ana, ir lovele paklojau... Gali duris užsira-kint... Mat, mudu turim į tą plytinę... Paskui išmes iš darbo ir nubauss dar...

Svetyš paklausė. Marijonos padedamas nusimetė rūbus ir atsigulė. Bet, kai šeimininkai naktį po dvylikos grįžo iš darbo, rado tik sugulėtą lovą. Tremtinys buvo dingęs. Tik palikta kepurė taip ir pūpsėjo ant galo suolo, kampe užstalėj. Niekam nekilo abejonės, kad jo išvykta sūnaus ieškoti.

Praėjo savaitė ir kita. Jau beržų pumpurai pradėjo skleis-tis. Antanas susirado kastuvą ir, tetos raginamas, pradėjo knaisiotis darželyje. Tačiau atklydė balsai nukreipė jo akis į iškirstą beržyną. Ten aplink kūdrą buvo matyti susirinkę suaugusių ir vaikų. Metęs kastuvą, nerimo verčiamas, nuskubėjo ir Antanas.

Išgriebtasis iš vandens buvo jau neatpažįstamas. Surištomis kojomis, viena ranka, prie juosmens pritvirtinta. Kita virve surišti apie pusiaują surūdiję senų geležų gabalai.

Vaikai, pasinaudoję šiltu pavasario oru, buvo į kūdrą atsi-nešę geldą paplaukioti, pirmieji skenduolį vandenyje pastebėję ir išsigandę, tėvus pasišaukė.

Antanas drebedamas prasi-veržė pro susirinkusius žiopso-tojus ir peiliu perpiovė jau apipuvusią dešinę kelnų kišką.

Vidury blauzdos aiškiai prasimušė didelio senos žaizdos rando pėdsakai...

GERBIAMAS NAUJIENU PRIETELI,
PAUKODAMAS NAUJIENU MAŠI-
NU FONDUI ATLIKI DIDELĮ IR
GARBINGĄ DARBĄ, KIEKVIENA
DIDELĖ AR MAŽA AUKA BUS TIN-
KAMAI ĮVERTINTA